

KORXONA IQTISODIYOT SAMARALIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

Karshiboyeva Shoira Sindarkulovna

TKTI Yangiyer filiali

“Umumiy fanlar va jismoniy tarbiya” kafedrasida o'qituvchisi,

Olimova Guli Bobomurod qizi-

TKTI Yangiyer filiali, Iqtisodiyot yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada korxonaning samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar to'g'risida tadqiqot olib borilgan. Umuman aytganda, ishlab chiqarish samaradorligi bozor iqtisodiyotining muhim toifalaridan biri bo'lib, ishlab chiqarishni rivojlantirishning umumiy maqsadiga erishish bilan bevosita bog'liq degan xulosaga kelishimiz mumkin ekan.

Kalit so'zlar: Korxonalar, tashkilot, korxonalar iqtisodiyoti, samaradorlik, iqtisodiy samaradorlik, ishlab chiqarish, raqobat, muvaffaqiyat, xarajat, resurs, ichki(ishlab chiqarish) omillar, tashqi omillar.

Mamlakatimiz va jahondagi mavjud iqtisodiy vaziyatni tahlil qilar ekanmiz, shuni ta'kidlash mumkinki, har qanday korxonalar muvaffaqiyatining asosiy omili uning iqtisodiy samaradorligi hisoblanadi. Ushbu kontseptsiyaning muhimligining sababi shundaki, yakuniy natija - korxonalar o'z faoliyatini bir butun sifatida tashkil etadigan maqsad yoki maqsadlarga erishish - uning iqtisodiy muvaffaqiyatini belgilaydi. Iqtisodiy jihatdan raqobatdosh bo'lmagan kompaniyalar bozorda ishlay olmaydi, chunki uning faoliyati o'zi uchun foydasiz bo'ladi.

Avval siz ushbu kontseptsiyaning ma'nosi haqida qaror qabul qilishingiz kerak.

Polyanskaya N.A. iqtisodiy samaradorlikni “olingan iqtisodiy samaralar uning natijani olishni belgilovchi omillar va resurslar xarajatlariga nisbati bilan tavsiflangan iqtisodiy faoliyat, iqtisodiy dasturlar va tadbirlar natijasi” deb ta'riflaydi.

Demchenko Z. A. va Bykovskiy E. I. iqtisodiy samaradorlikni “ma'lum vaqt davomida barcha ishlab chiqarish resurslaridan foydalanishning yakuniy natijalarining aks etishi” deb ta'riflaydilar.

Amerikalik iqtisodchi tadqiqotchi Makkonel K.R. bu tushunchani quyidagicha izohlaydi:

- eng kam xarajat bilan mahsulot ishlab chiqarish;
- ma'lum hajmdagi mahsulot ishlab chiqarish uchun resurslarning minimal miqdoridan foydalanish;
- minimal o'rtacha umumiy xarajatlarda ma'lum mahsulot hajmini ishlab chiqarish.

Har qanday korxonaga uchun samaradorlik omillarini tahlil qilish va baholash juda muhimdir. Bu ishlarning hozirgi holatini o'z vaqtida tushunishga yordam beradi va uning faoliyatini rivojlantirish va samaradorligini oshirish bo'yicha keyingi qadamlarni rejalashtirish imkonini beradi.

Tashkilot ishiga o'zgartirishlar kiritish bo'yicha muayyan qarorlar qabul qilish, shuningdek, alohida bo'linmalar ichida ham, umuman kompaniyada ham jarayonlarni rivojlantirish va takomillashtirish rejalarini ishlab chiqish ko'p jihatdan samaradorlik ko'rsatkichlariga bog'liq. Bu sa'y-harakatlarning barchasi korxonaga faoliyatining asosiy yo'nalishlarini, xoh u mahsulot ishlab chiqarish, xoh xizmatlar ko'rsatishni amalga oshirishga qaratilgan.

Yuqorida ta'kidlab o'tilganidek, har qanday kompaniyaning asosiy yakuniy maqsadlaridan biri talab qilinadigan hajmda mahsulot ishlab chiqarish yoki xizmatlar ko'rsatish bo'lib, muayyan vaqt oralig'ida ma'lum xususiyatlar va talab qilinadigan sifatga erishish muhimdir.

Korxonaning iqtisodiy samaradorligi uning faoliyati natijalarini sarflangan resurslar miqdori bilan solishtirish orqali aniqlanadi. Ishlab chiqarishning iqtisodiy samaradorligi korxonaning moliyaviy natijalari va ularga erishish uchun zarur bo'lgan xarajatlar nisbatidan ham iborat. Korxonaga samaradorligini har tomonlama tushunish ishlab chiqarish jarayoniga barcha ishtirokchilarni jalb qilishni talab qiladi.

Amalda umumiy va qiyosiy iqtisodiy samaradorlik farqlanadi.

Umumiy iqtisodiy samaradorlik deganda olingan natijalarning kapital xarajatlarga nisbati tushuniladi. Korxonada umumiy iqtisodiy samaradorlik ma'lum vaqt davomida daromad o'sishining ushbu o'sishga ta'sir qiluvchi kapital xarajatlarga nisbati sifatida aniqlanadi. Yangi tashkilotlar yoki ularning bo'linmalari uchun umumiy iqtisodiy samaradorlik rejalashtirilgan foydaning qurilish loyihasining umumiy smeta qiymatiga nisbati sifatida aniqlanadi.

Qiyosiy iqtisodiy samaradorlikni baholash turli xil texnik yoki tashkiliy echimlarni taqqoslashda, shuningdek, turli xil mahsulot yoki texnologiya variantlarini tanlashda amalga oshiriladi.

Korxonaga faoliyatiga ta'sir qiluvchi omillarni ikkita asosiy toifaga bo'lish mumkin:

- ishlab chiqarish ichidagi omillar;
- tashqi omillar.

Birinchi toifadagi omillarni korxonaga o'z xohishiga ko'ra nazorat qilishi mumkin, ammo har bir tashkilot tarmoqqa mansubligi, tuzilmasi, faoliyat muddati va yuklangan vazifalarni hisobga olgan holda o'z ro'yxatini belgilashi kerak.

Ikkinchi toifadagi omillarga kelsak, korxonaga o'z harakatlarini faqat yangi voqealarga mos ravishda o'zgartirishi mumkin. Atrof-muhit omillariga quyidagilar kiradi:

- soliqqa tortishdagi o'zgarishlar;

- xom ashyo va materiallar narxlari;
- kreditlar bo'yicha bank foizlari va boshqa omillar.

Samaradorlikni oshirish bilan bog'liq muhim muammo - bu optimal strategiyalarni tanlash: qanday mahsulotlarni ishlab chiqarish, assortimentni qanday yaratish, ishlab chiqarishni qanday tashkil etish va kompaniya resurslarini taqsimlash. Yuqoridagi omillarni hisobga olgan holda, korxonaning iqtisodiy samaradorligini oshirishga yordam beradigan bir nechta guruhlarini ajratish mumkin:

1. Ishlab chiqarishning texnologik darajasini oshirish va innovatsion siyosatni qo'llash (texnologik takomillashtirish ishlab chiqarish hajmlarini oshirish, taqdim etilayotgan mahsulot va xizmatlar sifatini yaxshilash, energiya samaradorligini oshirish, resurslar sarfini kamaytirish hisobiga ishlab chiqarish tannarxini kamaytirish, shuningdek, atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish imkonini beradi).

2. Kompaniyaning tovar va xizmatlari assortimentini kengaytirish (tovar yoki xizmatlarning kengroq assortimenti kompaniyaga ko'proq potentsial xaridorlarni jalb qilish imkonini beradi).

3. Inson omili rolini faollashtirish (xodimlarning malakasini oshirish ishlab chiqarish samaradorligi darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin).

4. Tashkilot va boshqaruvga yangi yondashuvlarni izlash (boshqaruv jamoasini yangilash yangi g'oyalarni olib kirishga yordam beradi va foydali loyihalarga yangi turtki beradi).

5. Ishlab chiqarish sifatini yo'qotmasdan xarajatlarni kamaytirish (ba'zi menejerlar bu muammoni xodimlar sonini qisqartirish yoki arzonroq materiallardan foydalanish orqali hal qilishadi, lekin bu ishlab chiqarish tezligi va kompaniyaning rentabelligiga ta'sir qilishi mumkin);

6. Samarali marketing strategiyasini qo'llash (reklama kampaniyalari va tovarlar va xizmatlarni ilgari surish bo'yicha boshqa chora-tadbirlar).

Bozor sharoitida har bir korxonaga o'z ishlab chiqarish samaradorligini baholashning turli usullaridan foydalanish huquqiga ega. Boshqaruv tahlilida kompaniya faoliyatini kompleks tahlil qilish va baholash metodologiyasi muhim rol o'ynaydi. Undan foydalanish amalga oshirilgan faoliyatni xolisona baholash va kelajakda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish uchun zaxiralarni topish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, ishlab chiqarish samaradorligi bozor iqtisodiyotining muhim toifalaridan biri bo'lib, ishlab chiqarishni rivojlantirishning umumiy maqsadiga erishish bilan bevosita bog'liq degan xulosaga kelishimiz mumkin.

To'g'ri yo'lga qo'yilgan ishlab chiqarish faoliyati butun kompaniya faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, ya'ni ishlab chiqarish sur'atlarini va axborotni qayta ishlash tezligini oshirish (bu ishlab chiqarilgan mahsulot yoki ko'rsatilayotgan xizmatlar hajmining oshishiga olib keladi), ehtimollikni kamaytirish orqali turli

xatolar, barcha ishlab chiqarish ishtirokchilarining vazifalari va majburiyatlarini to‘g‘ri taqsimlash, shuningdek, barcha jarayonlarning shaffofligini oshirish.

Muayyan korxonaning ishlab chiqarishning iqtisodiy samaradorligini oshirish muammosi, uning faoliyatining profilidan qat’i nazar, iqtisodiy natijalarni iqtisodiy munosabatlarning barcha ishtirokchilari uchun foyda saqlanib qoladigan tarzda yaxshilashdan iborat.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Демченко З. А., Быковский Е. И. Экономическая эффективность предприятия: понятие, сущность, показатели, способы определения // Наука XXI века. – 2016. – 142–143 с.
2. Макконнелл, К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. 17-го англ. изд. – М.: ИНФРА-М. – 2009. – 916 с.
3. Hududlarda Tadbirkorlik Tashabbuslarini Qollab-Quvvatlash Va Loyihalashtirish Istiqbollari. Obidov Rasul Abdulxayevich - PEDAGOGS jurnali, 2023
4. Государственная поддержка по повышению эффективности территориально-отраслевой кооперации в фермерских и дехканских хозяйствах Р.А. Обидов
5. Hududlarda Tadbirkorlikni Rivojlantirishning Dolzarb Masalalari, Obidov Rasul Abdulxayevich, PEDAGOGS jurnali 33 (2), 2023
6. System Of Clustering Of Universities In The Educational Market, Shoira Karshiboyeva Sindarkulovna - International journal of advanced research in education, 2023
7. Iqtisodiyotning Modernizatsiyalash Sharoitida Korxonalarda Foyda Tushunchasi, Karshiboyeva Shoira Sindarkulovna, DJ Bahodir o‘gli - ... of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies, 2023
8. Kichik Biznes Va Xususiy Tadbirkorlik Korxonalarini Rivojlantirishda Innovatsion Marketingdan Foydalanish Yo‘llari, Karshiboyeva Shoira Sindarkulovna - PEDAGOGS jurnali, 2023